

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

КУЗЬМІН О. Є., КРАВЧЕНКО Є. В.

УДК 339.944

Кузьмін О. Є., Кравченко Є. В. Нормативно-правове забезпечення транскордонного співробітництва промислових підприємств

Мета статті полягає в дослідженні нормативно-правового забезпечення транскордонного співробітництва підприємств. Проаналізувавши наукові праці багатьох вчених та розглянувши значну кількість нормативно-правових актів, автори систематизували складові елементи правового забезпечення транскордонного співробітництва підприємств і показали ієрархічний зв'язок між ними. У результаті дослідження була представлена досить повна система нормативно-правового забезпечення транскордонного співробітництва підприємств, наведений всеохоплюючий перелік нормативно-правових актів, спрямованих на регулювання такого співробітництва. Перспективами подальших досліджень у даному напрямі є розробка пропозицій щодо вдосконалення чинної нормативно-правової бази України у сфері транскордонного співробітництва та розробка ефективних шляхів розвитку транскордонного співробітництва підприємств. Актуальність даного дослідження ще більше підтверджується тим, що розвиток транскордонного співробітництва підприємств може стати реальним інструментом співпраці, що сприятиме більш швидкому процесу входження України в європейський економічний простір.

Ключові слова: транскордонне співробітництво (ТКС), зовнішньоекономічна діяльність (ЗЕД), промислові підприємства, нормативно-правове забезпечення.

Рис.: 1. Бібл.: 11.

Кузьмін Олег Євгенович – доктор економічних наук, професор, директор Інституту економіки і менеджменту, Національний університет «Львівська політехніка» (вул. Степана Бандери, 12, Львів, 79013, Україна)

E-mail: okuzmin@lp.edu.ua

Кравченко Євген Вікторович – викладач, кафедра міжнародних економічних відносин, Одеський національний економічний університет (вул. Преображенська, 8, Одеса, 65082, Україна)

E-mail: yevhenkravchenko@gmail.com

УДК 339.944

UDC 339.944

Кузьмин О. Е., Кравченко Е. В. Нормативно-правовое обеспечение трансграничного сотрудничества промышленных предприятий

Цель статьи заключается в исследовании нормативно-правового обеспечения трансграничного сотрудничества предприятий. Проанализировав научные труды многих ученых и рассмотрев значительное количество нормативно-правовых актов, авторы систематизировали составляющие элементы правового обеспечения трансграничного сотрудничества предприятий и показали иерархическую связь между ними. В результате исследования была представлена достаточно полная система нормативно-правового обеспечения трансграничного сотрудничества предприятий, приведен всеобъемлющий перечень нормативно-правовых актов, направленных на регулирование такого сотрудничества. Перспективами дальнейших исследований в данном направлении являются разработка предложений по совершенствованию действующей нормативно-правовой базы Украины в сфере трансграничного сотрудничества и разработка эффективных путей развития трансграничного сотрудничества предприятий. Актуальность данного исследования еще больше подтверждается тем, что развитие трансграничного сотрудничества предприятий может стать реальным инструментом, который будет способствовать более быстрому процессу вхождения Украины в европейское экономическое пространство.

Ключевые слова: трансграничное сотрудничество (ТТС), внешнеэкономическая деятельность (ВЭД), промышленные предприятия, нормативно-правовое обеспечение.

Рис.: 1. Библ.: 11.

Кузьмин Олег Евгеньевич – доктор экономических наук, профессор, директор Института экономики и менеджмента, Национальный университет «Львовская политехника» (ул. Степана Бандеры, 12, Львов, 79013, Украина)

E-mail: okuzmin@lp.edu.ua

Кравченко Евгений Викторович – преподаватель, кафедра международных экономических отношений, Одесский национальный экономический университет (ул. Преображенская, 8, Одесса, 65082, Украина)

E-mail: yevhenkravchenko@gmail.com

Kuzmin O. Ye., Kravchenko Ye. V. Regulatory and Legal Provision of Trans-Border Co-Operation of Industrial Enterprises

The goal of the article lies in the study of regulatory and legal provision of trans-border co-operation of enterprises. Having analysed scientific works of many scientists and considered a significant number of regulatory and legal acts, the authors systemised the component elements of the legal provision of trans-border co-operation of enterprises and showed a hierarchical connection between them. In the result of the study the article presents a rather complete system of regulatory and legal provision of trans-border co-operation of enterprises and provides a complete list of regulatory and legal acts directed at regulation of such a co-operation. The prospects of further studies in this direction are development of proposals on improvement of the existing regulatory and legal base of Ukraine in the sphere of trans-border co-operation and development of efficient ways of development of trans-border co-operation of enterprises. Urgency of the study is confirmed by the fact that development of trans-border co-operation of enterprises can become a real tool of facilitation of faster entering of Ukraine into European economic environment.

Key words: trans-border co-operation (TBC), foreign economic activity (FEA), industrial enterprises, regulatory and legal provision.

Pic.: 1. Bibl.: 11.

Kuzmin Oleh Ye. – Doctor of Science (Economics), Professor, Director, Institute of Economics and Management, National University «Lviv Polytechnic» (vul. Stepana Bandery, 12, Lviv, 79013, Ukraine)

E-mail: okuzmin@lp.edu.ua

Kravchenko Yevhen V. – Lecturer, Department of International Economic Relations, Odessa National Economic University (vul. Preobrazhenska, 8, Odessa, 65082, Ukraine)

E-mail: yevhenkravchenko@gmail.com

Сьогодні все більше як зарубіжних, так і вітчизняних учених звертають увагу на базовий рівень транскордонного співробітництва – рівень підприємств, що беруть участь в транскордонній співпраці. За сучасних глобалізаційних та інтернаціоналізаційних процесів транскордонне співробітництво підприємств виступає ефективним механізмом співпраці на транскордонній території, вирішення спільних проблем у прикордонних регіонах сусідніх держав, формування стійких господарських зв'язків і поглиблення інтеграційних процесів.

Дане співробітництво може бути ефективним лише за наявності функціонального нормативно-правового забезпечення.

У вивчення правових основ транскордонного співробітництва вагомі внески зробили такі вчені, як Мікула Н. А., Піла В. І., Терещенко Т. В., Гарасюк О. А., Ващук Ф. Г., Ващук О. М., Качан В. В., Чмир О. С. та інші. Однак правові основи транскордонного співробітництва підприємств залишаються недостатньо дослідженими й потребують подальшого вивчення.

Мета статті – визначити та проаналізувати особливості становлення нормативно-правової бази транскордонного співробітництва підприємств.

Транскордонне співробітництво підприємств є феноменом сучасних міжнародних економічних відносин, на який тільки-но почали звертати увагу політмейкери, вчені й фахівці у сфері транскордонного співробітництва. Це пояснює відсутність нормативно-правових актів, які б чітко регламентували та регулювали таке економічне явище, як транскордонне співробітництво підприємств. Однак розуміння багатогранності транскордонного співробітництва підприємств дозволяє виділити напрями, які зачіпає предмет такої співпраці та які вже задекларовані в нормативно-правових актах різного рівня.

Транскордонне співробітництво підприємств органічно поєднує в собі дві складові в контексті визначення правових засад: нормотворчо-рівневу та нормотворчо-змістовну (рис. 1).

Звідси, нормативно-правове регулювання транскордонного співробітництва підприємств в Європі та Україні здійснюється на основі таких нормотворчих рівнів:

- ✦ міжнародний (правові акти міжнародних інституцій);
- ✦ міждержавний (міждержавні угоди двох або декількох держав);
- ✦ національний (правові акти центральних органів влади);
- ✦ місцевий (нормативні акти місцевих органів державної виконавчої влади й правові акти органів місцевого самоврядування) [2, с. 40].

У свою чергу, склад елементів нормотворчо-змістовної складової правового забезпечення транскордонного співробітництва підприємств пояснюється самим рівнем даного співробітництва, який безпосередньо та опосередковано зачіпає інші рівні. Так, необхідність розгляду правового забезпечення підприємництва витікає із самої суті такої співпраці, як транскордонне співробітництво підприємств, яке, передусім, виступає як економічні стосунки між суб'єктами господарювання по різні боки кордону.

З іншого боку, транскордонне співробітництво підприємств охоплює і частину прикордонної торгівлі (експортно-імпорتنі операції), яка здійснюється юридичними та фізичними особами, що зареєстровані на прикордонній території країни з метою задоволення власних потреб чи потреб населення прикордонних територій через транскордонні ринки на основі міждержавних угод чи відповідних документів [8, с. 79].

Також не можливе повне розуміння правових основ транскордонного співробітництва підприємств без розгляду правового забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємств, адже перше являється специфічною формою останньої.

А оскільки транскордонне співробітництво підприємств передбачає й ряд інших відносин, пов'язаних з міжнародною виробничою і науково-технічною кооперацією, то правові основи даної співпраці не можуть бути розгля-

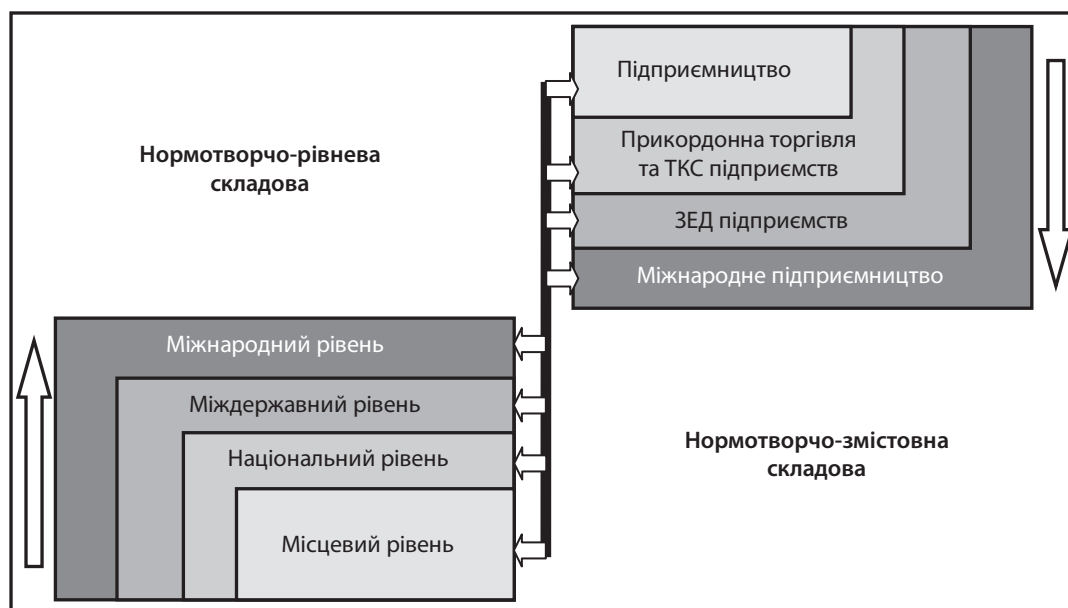

Рис. 1. Ієрархічний зв'язок нормотворчих складових правового забезпечення транскордонного співробітництва підприємств (авторська розробка)

нуті без урахування правового забезпечення міжнародної підприємницької діяльності.

Крім того, транскордонне співробітництво регулюється адміністративними, економічними та технічними угодами, що укладені органами місцевої влади в межах їх повноважень для врегулювання поставок товарів або надання послуг, спільної діяльності тощо [10, с. 35].

Таким чином, лише системне врахування всіх вищевказаних елементів правового забезпечення надасть змогу об'єктивно та цілісно зрозуміти місце правового поля транскордонного співробітництва підприємств у системі нормативно-правових актів, які регламентують зовнішньоекономічну діяльність.

Розглянемо кожен елемент правового поля транскордонного співробітництва підприємств більш детально та визначимо, які ж саме нормативно-правові акти регламентують формування та функціонування даного рівня співробітництва.

Основоположними документами для формування правової бази транскордонного співробітництва підприємств в Європі можна вважати Багатосторонню генеральну угоду з тарифів і торгівлі (ГАТТ), прийняту в 1947 р., та Європейську рамкову конвенцію про транскордонне співробітництво між територіальними громадами або владами, підписану в Мадриді 21 травня 1980 р. [8, с. 29], і ратифіковані Україною два додатки до неї: «Додатковий протокол» (Страсбург, листопад 1995 р.) і «Протокол № 2» (Страсбург, травень 1998 р.) [10, с. 33], що підкреслюють зацікавленість держави в розвитку транскордонного співробітництва та використання його переваг у розбудові економічного потенціалу країни.

ГАТТ розглядає прикордонну торгівлю як преференціальне виключення з режиму найбільшого сприяння для межуючих країн на території близько 15 км від кордону. Так, на прикордонну торгівлю впливають: тарифні методи державного регулювання, які переважно регулюють імпорт і спрямовані на захист національного товаровиробника від іноземної конкуренції, тому що роблять іноземні товари менш конкурентоспроможними, і нетарифні методи державного регулювання, що регулюють як імпорт, так і експорт (допомагають виводити на світовий ринок більше вітчизняної продукції, роблячи її більш конкурентоспроможною) [7, с. 97].

Деяко інші специфічні риси розвитку транскордонного співробітництва підприємств на міжнародному рівні враховується в таких конвенціях, як Конвенція ООН про міжнародні змішані перевезення вантажів (1980) і Кіотська конвенція про спрощення та гармонізацію митних процедур (1999) й інші угоди, що регулюють відносини у сфері перевезень [5; 6].

На національному рівні правові основи транскордонного співробітництва підприємств представлені низкою нормативно-правових актів, головними з яких є Закон України «Про транскордонне співробітництво» (2004) і Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» (1991) [3; 4]. Законом України «Про транскордонне співробітництво» (Стаття 1) підприємства (фізичні та юридичні особи) визнаються «учасниками транскордонного співробітництва». Не можна до кінця погодитися з відведенням підприємству як базовому рівню транскордонного співробітництва, на якому ґрунтуються ієрархічно вищі рівні взаємодії, ролі «учасника» в українському законодавстві.

Вважаємо за необхідне запропонувати внесення змін до діючого законодавства, відповідно до яких підприємства, що беруть участь в транскордонній співпраці, будуть позиціонуватися так само, як і органи регіональної влади та місцевого самоврядування – як «суб'єкти транскордонного співробітництва», але такого, що здійснюється на ієрархічно нижчому рівні.

З точки зору українського правового регулювання, також не виокремлюється прикордонна торгівля, яка є одним із елементів транскордонного співробітництва. Термін «прикордонна торгівля» згадується лише в одному нормативному документі – Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність». У ст. 7 зазначено, що в Україні запроваджується режим найбільшого сприяння; виключення щодо режиму найбільшого сприяння у формі преференцій можуть бути зроблені для товарів, що походять з держав, з якими Україна уклала угоди про прикордонну торгівлю [3]. Проте ніяких інших документів, в яких згадувалися б прикордонна торгівля, механізм її регулювання, немає.

Саме тому пропонується внести відповідні зміни в Закон України «Про транскордонне співробітництво» і Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність». Закріпити в законодавстві поняття підприємств як «суб'єктів транскордонного співробітництва» і термін «прикордонна торгівля».

На теперішній час вже існують певні напрямки полегшення (раціоналізації) процесів розвитку умов транскордонного співробітництва. Підтвердженням цього є прийняття постанови КМУ від 1 грудня 2010 р. № 1088 «Про затвердження Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2011 – 2015 рр.», де вказано, що виконання Програми сприятиме консолідації зусиль щодо розвитку транскордонного співробітництва, подальшого поглиблення співпраці в рамках євро регіонів та активізації роботи з розширення сфер такого співробітництва, ліквідації інфраструктурних перешкод і сприяння спільній підприємницькій діяльності прикордонних регіонів у сфері малого і середнього бізнесу.

Серед завдань, заходів і результатів Програми також значну роль відведена транскордонному співробітництву підприємств:

- ✦ створення умов для заснування і функціонування спільних підприємств та утворення транскордонних економічних кластерів;
- ✦ сприяння розвитку малого та середнього підприємництва;
- ✦ співробітництво у сфері підприємницької діяльності та туристичній галузі;
- ✦ забезпечення розвитку малого та середнього підприємництва, регіональних мереж транспорту та комунікацій;
- ✦ розбудова інфраструктури державного кордону;
- ✦ забезпечення активізації співробітництва між українськими та іноземними суб'єктами та учасниками транскордонного співробітництва шляхом проведення спеціалізованих інформаційних семінарів, соціально-психологічних тренінгів з використанням індивідуальних методик з метою підвищення рівня зайнятості та заохочення незайнятих громадян до провадження підприємницької діяльності [9].

Виконання Програми значно посилить транскордонне співробітництво, що сприятиме підвищенню рівня жит-

тя населення регіонів, поліпшенню результатів зовнішньо-економічної діяльності підприємств, у тому числі за рахунок досягнення позитивної динаміки прикордонної торгівлі як складової частини транскордонного співробітництва, залученню нових інвестицій у національну економіку.

Крім того, доцільно зазначити, що в сучасних умовах поглиблення євроінтеграційних спрямувань України проводиться підготовча робота, яка спрямована на формування державної концепції транскордонного співробітництва.

Упроєкті Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції Національної стратегії формування та розвитку транскордонних кластерів» центральне місце відводиться вирішенню проблем розвитку транскордонних регіонів за рахунок утворення нових ринкових форм територіальної організації господарства у формі транскордонних кластерів різних типів. Вони повинні базуватися на інтеграції діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, які розташовані на території суміжних держав, що забезпечує їм додаткові переваги порівняно з відособленим їх функціонуванням. Ці переваги стосуються, зокрема, об'єднання ресурсів у межах кластерів, зростання ефекту від стабільності та довготривалості їх функціонування, розподілу прибутку та інвестування залежно від спільних пріоритетів, раціонального поєднання саморегулювання з взаємовигідною і взаємоузгодженою спільною діяльністю. Кластери мають стати ефективною формою інтеграції регіонів у глобальну економіку, засобом поєднання загальнодержавних, корпоративних та індивідуальних інтересів, а також інтересів територіальних громад і регіонів для досягнення кінцевого результату – активізації підприємницької діяльності, підвищення конкурентоспроможності та зростання рівнів економічного розвитку регіонів, забезпечення гідного рівня і якості життя населення [11].

Наступними виступають підзаконні акти регіонального рівня, в яких значне місце відводиться транскордонному співробітництву підприємств.

Прикладом може бути сформовані цілі угоди про співробітництво між пражівським краєм та крайським урядом Словацької республіки і Закарпатською обласною державною адміністрацією України (2000):

- ✦ підтримка розвитку економічної та торгівельної діяльності, у тому числі у сфері розвитку малого та середнього бізнесу;
- ✦ взаємний обмін інформацією та досвідом у сфері підприємництва і торгівлі, інвестицій, створення спільних підприємств у правових аспектах, пов'язаних з цим [1, с. 91].

У рамковій угоді про міжрегіональне співробітництво між Закарпатською областю України та повіту Марамуреш Республіки Румунія також йдеться про співпрацю в галузі економіки на рівні підприємств, а саме:

- ✦ обмін досвідом в організації різних форм навчання з питань механізму ринкової економіки та зміни форм власності;
- ✦ участь суб'єктів господарської діяльності Сторін у взаємній торгівлі, семінарах, нарадах та зустрічах представників ділових кіл;
- ✦ взаємний розвиток експортно-імпортних відносин, у першу чергу в переробці надлишків сільськогосподарської продукції та виробництва товарів широкого вжитку з місцевої сировини;
- ✦ налагодження широкої кооперації в галузі використання сировини, матеріалів насіння, племінної

худоби, добрив, засобів захисту рослин, машин та обладнання;

- ✦ налагодження співпраці між господарськими та виробничими об'єднаннями, у тому числі шляхом створення спільних підприємств, господарських товариств і розширення спільної виробничої діяльності із залученням інвестицій з обох Сторін в рамках дії Закону України «Про спеціальний режим інвестиційної діяльності у Закарпатській області» [1, с. 94 – 95].

В угоді між Закарпатською обласною державною адміністрацією України та Підкарпатським воеводством Республіки Польща про транскордонне співробітництво, укладеної 21 червня 2002 р., визначені такі позиції стосовно транскордонного співробітництва підприємств:

- ✦ прикордонна та транспортна інфраструктура;
- ✦ сільське господарство та переробна промисловість;
- ✦ обмін інформацією та досвідом у сфері економічної діяльності з детальним узгодженням підтримки контактів між представниками та організаціями, малих і середніх підприємств і установами, що підтримують розвиток підприємництва [1, с. 96].

Важливу роль для нормативно-правової основи та розвитку транскордонного співробітництва підприємств відіграє державна підтримка.

Основними принципами державної підтримки розвитку транскордонного співробітництва повинні бути:

- ✦ об'єктивність, відкритість та економічна обґрунтованість відбору проєктів (програм) транскордонного співробітництва для надання державної підтримки;
- ✦ концентрація фінансових ресурсів на пріоритетних та найбільш обґрунтованих проєктах (програмах) з метою досягнення максимального ефекту їх реалізації;
- ✦ забезпечення умов для використання організаційних, фінансових, інституційних можливостей суб'єктів і учасників транскордонного співробітництва України у розробленні та здійсненні заходів щодо реалізації проєктів (програм) транскордонного співробітництва;
- ✦ недопущення використання цільової державної підтримки для фінансування поточних потреб соціально-економічного розвитку регіонів [1, с. 98].

Можна стверджувати, що державна підтримка розвитку транскордонного співробітництва передбачає:

- ✦ визначення пріоритетних напрямів державної підтримки розвитку транскордонного співробітництва;
- ✦ відбір проєктів (програм) транскордонного співробітництва, які потребують державної підтримки;
- ✦ розроблення та виконання державних програм розвитку транскордонного співробітництва;
- ✦ надання правової, організаційної, методичної, інформаційної допомоги та підтримки суб'єктам і учасникам транскордонного співробітництва України [1, с. 98 – 99].

Таким чином, проведений аналіз стану і рівня нормативно-правової бази забезпечення розвитку транскордонного співробітництва промислових підприємств свідчить про те, що в Україні існують та функціонують правові механізми з вищевказаних питань.

ВИСНОВКИ

Система нормативно-правового забезпечення транскордонного співробітництва підприємств створює сприятливі умови для розвитку даної співпраці та підвищення конкурентоспроможності підприємств, що функціонують на транскордонних територіях.

Указані реалії нормативно-правового забезпечення транскордонного співробітництва підприємств в Україні не лише формують основні тенденції його розвитку на найближчу перспективу, але і визначають вид і силу впливу основоположних факторів на активізацію транскордонної співпраці українських підприємств зі своїми європейськими партнерами, від чого залежить загальна ефективність транскордонного співробітництва в довгостроковій перспективі. Усе це говорить про необхідність перегляду та вдосконалення діючої нормативно-правової бази України та її адаптації до вимог світового господарства. Це, у свою чергу, дозволить пришвидшити процес реального входження України в європейський економічний простір. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Артьомов І. В. Транскордонне співробітництво в євроінтеграційній стратегії України: монографія / І. В. Артьомов. – Ужгород: Ліра, 2009. – 520 с.

2. Ващук Ф. Г. Актуальні аспекти нормативно-правового забезпечення транскордонного співробітництва України / Ф. Г. Ващук, О. М. Ващук // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Ужгород), 8 – 9 квітня 2011 року. Спеціальний випуск збірника наукових праць. Геополітика України: історія і сучасність. – С. 39 – 55.

3. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16.04.1991 № 959-XII // Відомості Верховної Ради. – 1991. – № 29 (зі змінами).

4. Закон України «Про транскордонне співробітництво» від 24.06.2004 р. № 1861-IV [Текст] // Голос України. – 2004. – № 134 (зі змінами).

5. Конвенція ООН про міжнародні змішані перевезення вантажів від 24.05.1980 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_189

6. Міжнародна конвенція РМС про спрощення і гармонізацію митних процедур (Киотська конвенція) від 26.06.1999 р. [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_643

7. Міжнародна мікроекономіка: навч. посіб. – Вид. 3-є, перероб. та доп. / [Ю. Г. Козак, Ю. М. Пахомов, Н. С. Логвінова та ін.]; за ред. Ю. Г. Козака. – К.: Центр навчальної літератури, 2012. – 368 с.

8. Павлов П. В. Приграничная торговля как особый режим осуществления внешнеторговой деятельности: правовое обеспечение и государственное регулирование / П. В. Павлов // Юрист-Правовед. – 2009. – № 3. – С. 29 – 33.

9. Постанова КМУ від 1 грудня 2010 р. № 1088 «Про затвердження Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2011 – 2015 роки» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1088-2010-%D0%BF>

10. Проблеми розвитку транскордонного співробітництва України в умовах розширеного ЄС: монографія / За ред. д. е. н., проф. Н. Мікули, к. е. н., доц. В. Борщевського, к. е. н. Т. Васильціва. – Львів: Ліга Прес, 2009. – 436 с.

11. Проект Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції Національної стратегії формування та розвитку транскордонних кластерів» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ved.odessa.gov.ua/Main.aspx?sect=Page&IDPage=23566&id=1150>

REFERENCES

Artyomov, I. V. *Transkordonne spivrobotnytstvo v ievrointehratsiinii stratehii Ukrainy* [Cross-border cooperation in the European integration strategy for Ukraine]. Uzhhorod: Lira, 2009.

“Konventsiia OON pro mizhnarodni zmishani perevezennia vantazhiv vid 24.05.1980 r.” [Convention on international multimodal transport of goods on 24.05.1980]. http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_189

Kozak, Yu. H., Pakhomov, Yu. M., and Lohvinova, N. S. *Mizhnarodna mikroekonomika* [International microeconomics]. Kyiv: Tsentr navchalnoi literatury, 2012.

[Legal Act of Ukraine] (2004).

[Legal Act of Ukraine] (1991).

[Legal Act of Ukraine] (2010). <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1088-2010-%D0%BF>

[Legal Act of Ukraine]. <http://ved.odessa.gov.ua/Main.aspx?sect=Page&IDPage=23566&id=115>

“Mizhnarodna konventsiia RMS pro sproshchennia i harmonizatsiiu mytnykh protsedur (Kiotska konventsiia) vid 26.06.1999 r.” [International Convention for the CCC on Simplification and Harmonization of Customs Procedures (Kyoto Convention) on 26.06.1999]. http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_643

Pavlov, P. V. “Prigranichnaia torgovlia kak osobyby rezhim osushchestvleniia vneshnetorgovoy deiatel'nosti: pravovoe obespechenie i gosudarstvennoe regulirovanie” [Cross-border trade as a special regime for foreign trade activity: legal security and government regulation]. *Yurist-Pravoved*, no. 3 (2009): 29-33.

Problemy rozvytku transkordonnoho spivrobotnytstva Ukrainy v umovakh rozshyrenoho IES [The problems of cross-border cooperation in Ukraine under the enlarged EU]. Lviv: Liha Pres, 2009.

Vashchuk, F. H., and Vashchuk, O. M. “Aktualni aspekty normatyvno-pravovoho zabezpechennia transkordonnoho spivrobotnytstva Ukrainy” [Important aspects of the legal provision of cross-border cooperation of Ukraine]. *Heopolityka Ukrainy: istoriia i suchasnist*. Uzhhorod, 2011: 39-55.